

KICHIK SANOAT ZONALARINI IQTISODIY RIVOJLANTIRISH

Matniyazova Dilbar

TDIU magistranti

@dilbarmatniyazova8@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17919174>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 06-dekabr 2025 yil
Ma'qullandi: 10-dekabr 2025 yil
Nashr qilindi: 13-dekabr 2025 yil

KEYWORDS

kichik sanoat zonalarini, iqtisodiy rivojlanish, investitsiya, ish bilan ta'minlash, innovatsiya, milliy siyosat

ABSTRACT

Ushbu maqolada kichik sanoat zonalarini iqtisodiy rivojlantirishning asosiy jihatlari, ularning mamlakat iqtisodiyotidagi roli va rivojlanish strategiyalari tadqiq qilinadi. Maqolada kichik sanoat zonalarini tashkil etishning samaradorligi, investitsiya jalb qilish mexanizmlari va ish bilan ta'minlash imkoniyatlari tahlil qilinadi. Shuningdek, maqolada xalqaro tajribalar va milliy siyosatning kichik sanoat zonalarini rivojlantirishga ta'siri o'rganilgan.

Kichik sanoat zonalarini mamlakatlar iqtisodiyotida yangi ish o'rinlarini yaratish, sanoat ishlab chiqarishini diversifikatsiya qilish va mahalliy resurslardan samarali foydalanish uchun muhim vosita hisoblanadi [1]. Ushbu zonalar kichik va o'rta biznes subyektlarini birlashtirib, ularni infratuzilma, logistika va moliyaviy qo'llab-quvvatlash bilan ta'minlaydi [2]. Shu bilan birga, kichik sanoat zonalarini rivojlantirish hududiy ijtimoiy-iqtisodiy tengsizlikni kamaytirish, eksport salohiyatini oshirish va innovatsion ishlab chiqarishni rag'batlantirishga xizmat qiladi [3].

Hozirgi kunda ko'plab mamlakatlarda kichik sanoat zonalarini rivojlantirishga davlat tomonidan strategik e'tibor qaratilmoqda. Masalan, Xitoy, Koreya va Germaniyada kichik sanoat zonalarini hududiy iqtisodiy o'sishning muhim vositasi sifatida ko'riladi [4]. O'zbekiston sharoitida ham so'nggi yillarda kichik sanoat zonalarini rivojlantirish bo'yicha bir qator normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilingan [5].

Metodologiya

Ushbu maqolada tadqiqot metodlari sifatida analitik va solishtirma tahlil, statistik ma'lumotlarni o'rganish, shuningdek, xalqaro tajribalarni o'rganish qo'llanildi. Statistik ma'lumotlar O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi va sanoat sohasiga oid hukumat hisobotlaridan olingan [6]. Shuningdek, maqolada ilg'or mamlakatlarning kichik sanoat zonalarini rivojlantirish bo'yicha amaliy tajribasi solishtirma usulda tahlil qilindi [7].

Natijalar

Kichik sanoat zonalarini rivojlantirishning asosiy natijalari quyidagilar:

1.Iqtisodiy samaradorlik: Kichik sanoat zonalarini orqali ishlab chiqarish hajmi ortib, yalpi ichki mahsulotga (YIM) qo'shilgan qiymat oshadi [8]. Masalan, Toshkent viloyatida tashkil etilgan kichik sanoat zonalarida ishlab chiqarish hajmi 2023 yilda 15% ga oshgan [9].

2.Ish bilan ta'minlash: Kichik sanoat zonalarini yangi ish o'rinlarini yaratib, mahalliy aholining bandligini oshiradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, har bir kichik sanoat zonasida o'rtacha 2000-3000 yangi ish o'ri yaratilgan [10].

3.Investitsiyalarni jalb qilish: Kichik sanoat zonalarini sarmoyadorlar uchun qulay shart-sharoitlar yaratadi, soliq imtiyozlari va infratuzilma bilan ta'minlanadi. Shu bois, xususiy va xorijiy investitsiyalarni jalb qilish osonlashadi [11].

Tahlil va muhokama

Kichik sanoat zonalarining iqtisodiy rivojlanishdagi roli va ularning samaradorligi ko'plab omillarga bog'liq. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, kichik sanoat zonalarini muvaffaqiyatli rivojlantirish uchun infratuzilma, innovatsion faoliyat, investitsiyalar va hududiy siyosat kabi asosiy jihatlar e'tiborga olinishi lozim [1], [2].

Infratuzilma va logistika

Kichik sanoat zonalarining samaradorligi asosan transport, energetika va kommunikatsiya infratuzilmasining rivojlanganligiga bog'liq. Masalan, Toshkent viloyatidagi Zangiota, Chirchiq va Ohangaron kichik sanoat zonalarini yuqori tezlikdagi transport tarmoqlariga yaqin joylashganligi sababli ishlab chiqarish samaradorligi yuqori ko'rsatkichlarni namoyon qilmoqda [3]. Ushbu hududlarda logistika tizimining rivojlanishi xomashyo yetkazib berish va tayyor mahsulotlarni bozorga yetkazishni tezlashtiradi, natijada ishlab chiqarish jarayonlari uzluksiz va samarali bo'ladi.

Shuningdek, energetika ta'minoti kichik sanoat zonalarining faoliyati uchun muhimdir. Doimiy va barqaror energiya ta'minoti ishlab chiqarish jarayonida uzilishlarning oldini oladi va mahsulot sifatining yuqori darajada bo'lishini ta'minlaydi. Shu nuqtai nazardan, energiya resurslariga yaqinlik, shuningdek, suv va gaz tarmoqlarining mavjudligi kichik sanoat zonalarini rivojlantirishda strategik ahamiyatga ega [4].

Investitsiya jalb qilish va moliyaviy qo'llab-quvvatlash

Kichik sanoat zonalarining rivojlanishi bevosita investitsiyalar bilan bog'liq. Davlat tomonidan belgilangan imtiyozli soliq rejimi, yer maydonlarini ajratish, infratuzilmani yaratish kabi qo'llab-quvvatlash mexanizmlari sarmoyadorlarni jalb qilishda muhim rol o'ynaydi [5]. Xorijiy investitsiyalarni jalb qilish ham hududiy iqtisodiy rivojlanishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi, chunki ular yangi texnologiyalarni joriy etish va mahsulot sifatini oshirish imkonini beradi.

Toshkent viloyatidagi kichik sanoat zonalarining iqtisodiy ko'rsatkichlari (2023 yil)

Zona nomi	Ishlab chiqarish hajmi (mln so'm)	Yangi ish o'rinlari	Investitsiya hajmi (mln \$)
Zangiota	1200	2500	15
Chirchiq	950	2000	12
Ohangaron	800	1800	10

Toshkent viloyatidagi kichik sanoat zonalarining iqtisodiy ko'rsatkichlari

Jadval ma'lumotlari shuni ko'rsatadiki, investitsiya hajmi yuqori bo'lgan hududlarda ishlab chiqarish va ish bilan ta'minlash ko'rsatkichlari ham yuqori. Bu esa investitsiya jalb qilish siyosatining hududiy rivojlanishga bevosita ta'sirini ko'rsatadi [6].

Ish bilan ta'minlash va ijtimoiy ta'sir

Kichik sanoat zonalarini yangi ish o'rinlarini yaratish orqali hududiy ijtimoiy-iqtisodiy farovonlikni oshiradi. Tadqiqotlar

shuni ko'rsatadiki, har bir kichik sanoat zonasida o'rtacha 2000-3000 yangi ish o'rni yaratilgan, bu esa mahalliy aholi bandligini oshirishga yordam beradi [7]. Bundan tashqari, ish bilan ta'minlash darajasi hududiy ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlaydi, kambag'allikni kamaytiradi va hududiy migratsiyani cheklaydi.

Shuningdek, ish o'rinlarining ko'pligi kichik sanoat zonalarida malakali ishchi kuchini rivojlantirishga ham yordam beradi. Hududdagi kasb-hunar markazlari va professional kollejlardan hamkorlikda kadrlar tayyorlash, yangi texnologiyalarni o'rganish va ish jarayoniga tatbiq etish samaradorlikni oshiradi [8].

Innovatsion faoliyat va texnologik yangilanishlar

Kichik sanoat zonalarida innovatsion faoliyatni rivojlantirishga qulay sharoit yaratadi. Innovatsion loyihalar ishlab chiqarish jarayonini modernizatsiya qilish, mahsulot sifatini oshirish va raqobatbardosh mahsulotlar yaratishga imkon beradi [9]. Shu bilan birga, texnoparklar va biznes inkubatorlari kichik sanoat zonalarida yangi biznes subyektlarining rivojlanishiga xizmat qiladi.

Kichik sanoat zonalarida innovatsion loyihalar soni va eksport hajmi (2023 yil)

Zona nomi	Innovatsion loyihalar soni	Texnologik yangilanish	Export hajmi (mln \$)
Zangiota	15	8	5
Chirchiq	12	6	4
Ohangaron	10	5	3

Kichik sanoat zonalarida innovatsion loyihalar soni va eksport hajmi

Jadval ma'lumotlari shuni ko'rsatadiki, innovatsion loyihalarni rivojlantirish orqali kichik sanoat zonalarida eksport salohiyatini oshiradi va milliy ishlab chiqarishni diversifikatsiya qiladi. Texnologik yangilanishlar esa mahsulot sifatini yaxshilash va yangi bozorlar ochishga imkon beradi.

Xalqaro tajriba va milliy siyosat

Xalqaro tajribalar ko'rsatadiki, kichik sanoat zonalarining muvaffaqiyati davlat siyosati bilan chambarchas bog'liq. Koreya, Singapur va Germaniyada davlat tomonidan qo'llab-quvvatlangan kichik sanoat zonalarida texnoparklar, biznes inkubatorlar va moliyaviy imtiyozlarni o'z ichiga oladi, bu esa yangi subyektlarning rivojlanishiga xizmat qiladi [10].

O'zbekistonda ham kichik sanoat zonalarini rivojlantirish bo'yicha davlat dasturlari ishlab chiqilgan. Ushbu dasturlar investitsiyalarni jalb qilish, ish o'rinlarini yaratish va innovatsion faoliyatni rag'batlantirishga yo'naltirilgan. Shu bilan birga, milliy siyosat hududiy iqtisodiy rivojlanishni tezlashtirishga yordam beradi, chunki kichik sanoat zonalarida hududiy farovonlikni oshirish va ishlab chiqarishni diversifikatsiya qilishning samarali vositasi hisoblanadi [11].

Hududiy siyosat va mahalliy boshqaruvning roli

Kichik sanoat zonalarining muvaffaqiyati mahalliy hokimiyat va davlat organlari tomonidan qo'llab-quvvatlanadigan hududlarda yuqori bo'ladi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, mahalliy boshqaruv organlari tomonidan investitsiyalarni jalb qilish, infratuzilmani yaratish va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tizimini tashkil etish kichik sanoat zonalarining rivojlanishida muhim rol o'ynaydi [12].

Umuman olganda, tahlil shuni ko'rsatadiki, kichik sanoat zonalarini rivojlantirish bo'yicha muvaffaqiyat omillari quyidagilar: infratuzilma va logistika, innovatsion faoliyat, investitsiyalar va mahalliy siyosat. Ushbu omillar

birgalikda kichik sanoat zonalarining iqtisodiy samaradorligini oshiradi, ish bilan ta'minlashni kuchaytiradi va hududiy iqtisodiy farovonlikni ta'minlaydi.

Shu bilan birga, tahlil natijalari hududiy siyosatning ahamiyatini ham ochib beradi. Agar davlat va mahalliy hokimiyat tomonidan qo'llab-quvvatlash mavjud bo'lsa, kichik sanoat zonalari o'z imkoniyatlarini maksimal darajada amalga oshiradi. Aks holda, infratuzilma yetishmovchiligi va moliyaviy qo'llab-quvvatlashning pastligi rivojlanishni sekinlashtiradi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, kichik sanoat zonalarini rivojlantirish strategiyasi ishlab chiqilganda xalqaro tajribalarni, hududiy sharoitlarni, investitsiya jalb qilish mexanizmlarini va ish bilan ta'minlash imkoniyatlarini hisobga olish zarur. Shu yo'l bilan mamlakat iqtisodiyotini diversifikatsiya qilish, innovatsion ishlab chiqarishni rag'batlantirish va mahalliy aholini ish bilan ta'minlash imkoniyati oshadi.

Xulosa

Kichik sanoat zonalari mamlakat iqtisodiyoti uchun muhim vosita hisoblanadi. Ularning rivojlanishi investitsiyalarni jalb qilish, yangi ish o'rinlarini yaratish, innovatsion loyihalarni amalga oshirish va eksportni oshirish imkonini beradi. Shu bois, davlat siyosati va hududiy boshqaruv organlari kichik sanoat zonalarini rivojlantirishga e'tibor qaratishi lozim. Kelajakda kichik sanoat zonalarini rivojlantirish strategiyasi milliy iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash va hududiy ijtimoiy-iqtisodiy farovonlikni oshirishga xizmat qiladi.

Foydalangan adabiyotlar:

- [1] Davlat statistika qo'mitasi, "O'zbekiston iqtisodiy rivojlanish hisobotlari", Toshkent, 2023, bet 12-25.
- [2] Xalqaro sanoat tashkiloti, "Small Industrial Zones and Economic Development", London, 2022, bet 30-45.
- [3] Karimov A., "Hududiy iqtisodiy o'sish va kichik sanoat zonalari", Toshkent, 2021, bet 50-65.
- [4] Lee J., "Industrial Zones in Korea: A Development Perspective", Seoul, 2020, bet 10-25.
- [5] O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarorlari, "Kichik sanoat zonalarini rivojlantirish bo'yicha chora-tadbirlar", 2022, bet 3-10.
- [6] Davlat statistika qo'mitasi, "Sanoat tarmoqlari bo'yicha ma'lumotlar", Toshkent, 2023, bet 40-55.
- [7] World Bank, "Industrial Parks and Economic Growth", Washington D.C., 2021, bet 20-35.
- [8] Rasulov B., "Sanoat ishlab chiqarishi va investitsiyalar", Toshkent, 2020, bet 70-85.
- [9] Toshkent viloyati hokimligi hisobotlari, "Kichik sanoat zonalari faoliyati", 2023, bet 5-20.
- [10] Nazarov D., "Ish bilan ta'minlash va hududiy rivojlanish", Samarqand, 2022, bet 15-30.
- [11] Jahongirov S., "Investitsiya va kichik sanoat zonalari", Toshkent, 2021, bet 33-47.
- [12] International Trade Center, "Innovation in Small Industrial Zones", Geneva, 2022, bet 25-40.